

VUOSITTAIN OPISKELTAVAT ASIAT

7. luokka: Perusdigitaidot haltuun

Keskeiset käsitteet

Algoritmi	2
BitLocker	2
Digitaalinen jälki	2
Eväste.....	2
Feikkiuutinen.....	2
GDPR	3
Hakkeri	3
Henkilötieto.....	3
Incognito/Yksityinen selaustila	3
Koodari, "devaaja"	4
"Korkata" käyttäjätunnus	4
Kyberturvallisuus	4
Käänteinen kuvahaku	4
Legit	4
Mediakriittisyys.....	4
Monivaiheinen tunnistautuminen (MFA, 2FA)	5
Plagiointi	5
Provo	5
Sivuhistoria.....	5
Somepalvelut	5
Tietosuoja.....	5
Tietoturva	5
Trolli,trollaaminen	6
Trollitehdas.....	6
VPN	6
Välimuisti	6

Algoritmi

Kuvaus tai ohje siitä, miten tehtävä tai prosessi suoritetaan. Koodaaminen (ohjelmointi) on algoritmien eli ohjeiden tekemistä siitä, mitä ohjelman tulisi tehdä. Some-maailmassa puhutaan paljon algoritmeista. Jos selailet netissä kajakkeja, sinusta kerätään selaustietoa ja yllättäen alatkin näkemään mainoksia kajakeista. Eli algoritmi olisi tässä seuraavanlainen ohje: Jos käyttäjä katselee kajakkeja, näytä käyttäjälle mainoksia kajakeista. Todellisuudessa prosessi on kuitenkin paljon monimutkaisempi.

BitLocker

Windows-käyttöjärjestelmässä mukana oleva ohjelma, jolla pystyy salaamaan muistitikun tai muun ulkoisen tallennuslaitteen (esim. kovalevy, SSD). Näin tekemällä kukaan ei pääse katsomaan tiedostoja taltiolta ilman asettamaasi salausavainta. BitLocker löytyy Windowsin resurssienhallinnasta, taltion (esim. Muistitikku (F:)) kohdalla klikkaa hiiren oikeaa painiketta ja valitse BitLocker.

Digitaalinen jälki

Internetiä käyttävä henkilö jättää itsestään digitaalisia käden- ja jalanjälkiä toimiessaan verkossa. Selain tallentaa käyttäjästä tietoa, käyttäjä viestii muiden henkilöiden kanssa sekä mahdollisesti tuottaa ja lataa materiaalia verkkoon. Digitaaliset jalanjäljet kuvaavat käyttäjän liikkeitä ja toimintaa verkossa. Digitaaliset kädenjäljet puolestaan kertovat käyttäjän viestinnästä sekä internetiin ladatuista ja tuotetuista tiedoista.

Eväste

Evästeet (keksi, cookie) ovat pieniä tekstitiedostoja, jotka tallentuvat käyttäjän laitteelle. Esimerkiksi nettisivun kielen valinta voidaan tallentaa selaimeen evästeenä, jolloin käytetty palvelu muistaa tämän, eikä kysy sitä aina uudestaan. Näin ollen evästeistä on hyötyä käyttäjän kannalta ja käyttökokemus paranee. Evästeitä voidaan myös käyttää sivuston käyttäjän seuraamiseen (mitä sivuja käyttäjä käyttää ja kuinka pitkään) palveluiden kehittämiseksi ja toisaalta kolmannen osapuolen evästeitä käyttäjään kohdistuvaan mainontaan, jolloin käyttäjän tietoa siirretään varsinaisen sivuston ulkopuolelle. Tämän vuoksi antaessaan suostumuksia evästeisiin, kannattaa olla tarkkana mihin tietojasi käytetään.

Feikkiuutinen

Uutinen, joka ei pidä paikkaansa tai sisältää tarkoituksella virheellistä tietoa.

GDPR

GDPR (General Data Protection Regulation) on EU:n tietosuoja-asetus, jota alettiin soveltaa kaikissa EU-maissa keväällä 2018. Kyseessä on siis henkilötietojen käsittelyä säätelevä **laki**, ei direktiivi. Laki tuli voimaan vuonna 2016 ja tässä oli kahden vuoden siirtymäaika. Usein puhutaan "gepardista", "asetuksesta" tai "yleisestä tietosuoja-asetuksesta". Tätä lakia täydentää vielä Suomessa kansallinen tietosuojalaki.

[EU:n tietosuoja-asetus - usein kysytyjä kysymyksiä | Tietosuojavaltuutetun toimisto](#)

Hakkeri

Hakkerilla (Cracker tai Black Hat) voidaan tarkoittaa nykypäivänä montaa eri asiaa. Tyypillisesti hakkerilla tarkoitetaan teknisesti taitavaa henkilöä, joka pystyy murtautumaan tietojärjestelmiin tai tietoverkkoon. Hakkeroinnin motiiveina voi olla esimerkiksi taloudellisen hyödyn tavoittelu (kiristysviestit yksityisellä sekä yritystasolla), yhteiskunnallinen vaikuttaminen (järjestelmien epävakauttaminen poliittisista tarkoituksista), oman taidon näyttäminen muille hakkereille tai yksinkertaisesti jännitys ja kiinnostus oman toiminnan vaikuttavuuteen ja mahdollisuuksiin (DDoS, "dossaaminen" = palvelunestohyökkäykset). Palvelunestohyökkäysten tekeminen on nykypäivänä verrattain helppoa ja tässä tulee muistaa, että Suomen lainsäädännön nojalla tekijä on tästä rikosoikeudellisessa vastuussa. Eli pelkästä mielenkiinnosta tätä ei kannata lähteä koeponnistamaan. Nykyään puhutaan myös eettisestä hakkeroinnista (White Hat), jolloin hakkeri on palkattu etsimään järjestelmistä tai verkosta haavoittuvuuksia ja näin ollen parantamaan yrityksen ja/tai organisaation tietoturvaa löytämillään heikoilla kohdilla.

Henkilötieto

Henkilötietoja ovat kaikki tiedot, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön. Henkilötietoja ovat esimerkiksi nimi, osoite, sähköpostiosoite, IP-osoite sekä isovanhempien perinnöllisiä sairauksia koskevat tiedot. Myös henkilöstä otetut kuvat ja videot (joissa henkilö on tunnistettavissa) ovat henkilötietoja. Henkilötietoja eivät ole esim. yrityksen rekisteritunnus, yleinen sähköpostiosoite (info@koulu.fi) tai anonymisoidut (tiedot, joista henkilöä ei voida tunnistaa) tiedot.

Incognito/Yksityinen selaustila

Eri selaimissa käytetään erilaisia nimityksiä tästä toiminnosta, mutta pääajatuksena on se, ettei selain tallenna toimiasi nettiä käyttäessä. Tätä kannattaa käyttää erityisesti silloin, kun

käytät yhteiskäyttölaitteita. Usein tämä toiminto estää myös kolmannen osapuolen evästeiden käyttämisen.

Koodari, "devaaja"

Koodari on henkilö, joka kirjoittaa koodia eli ohjelmoi ja toimii sovellus- tai verkkokehityksen parissa. Kaikki digitaaliset laitteet sekä sovellukset tarvitsevat koodia toimiakseen. Suosittuja ohjelmointikieliä ovat mm. JavaScript, HTML, CSS, SQL sekä Java.

"Korkata" käyttäjätunnus

Tämä on slangitermi sille, jos käyttäjätunnus tai salasana jostain syystä urkitaan tai saadaan luvattomin keinoin käyttöön. Usein hakkerit ovat tämän takana ja "korkatulla" tunnuksella pyritään sitten urkkimaan organisaatiosta lisää tietoa tai aiheuttamaan lisää tuhoa.

Kyberturvallisuus

Kyberturvallisuus on monitahoinen asia, jonka tarkoituksena on suojata ja ylläpitää digitalisoituneen yhteiskunnan toimintakykyä. Kyberturvallisuus koostuu mm. elektronisesta sodankäynnistä sekä julkisen että yksityisen sektorin informaatiojärjestelmien tietoturvallisuudesta.

Käänteinen kuvahaku

Käänteisen kuvahaun avulla voi internet-haun toteuttaa tekstin sijaan kuvan avulla. Voit ladata hakukoneeseen esimerkiksi kuvan kasvista, jonka haluaisit tunnistaa, jolloin hakukone etsii kuvaan liittyviä vastaavia tunnisteita ja tietoja. Käänteistä kuvahakua käytetään myös monesti paljastamaan feikkiuutisissa käytettyjä kuvia, jolloin saattaakin paljastua kuvan todellinen julkaisukonteksti ja -päivämäärä.

Legit

Nuorisoslangia, jolla tarkoitetaan että jokin asia on erittäin hyvä, voidaan myös tarkoittaa sitä että asia on laillinen (legitimate, legal, legaalinen).

Mediakriittisyys

Mediakriittisyydellä tarkoitetaan median kriittistä tarkastelemista. Sosiaalinen media on lisännyt mediasisältöjen ja erilaisten median tuottajien moninaisuutta, jolloin kyky tarkastella ja lukea erilaisia mediasisältöjä kriittisesti korostuu. On tärkeää tarkastella sitä, miten meihin yritetään median kautta vaikuttaa, ketkä yrittävät vaikuttaa ja mitkä ovat heidän motiivinsa.

Monivaiheinen tunnistautuminen (MFA, 2FA)

Varmennuskeino käyttäjätilille, joka lisää turvallisuutta. Mikäli monivaiheinen tunnistautuminen on käytössä, sinun tulee käyttäjätunnuksen ja salasanan lisäksi vahvistaa kirjautuminen esimerkiksi puhelinnumerollasi tai autentikaattorisovelluksella, jotka olet etukäteen kirjannut järjestelmään. Vahva suositus on ottaa tämä käyttöön kaikissa järjestelmissä, missä se on mahdollista – sekä työpaikalla että kotona.

Plagiointi

Plagiointi on toisen henkilön tuottaman sisällön käyttämistä ilman lähteen ilmoittamista. Plagioimisella voi olla vakavia seurauksia esimerkiksi tilanteessa, jossa opiskelija hyödyntää opinnoissaan toisen henkilön tuottamaa materiaalia ilman asianmukaisia lähdeviitteitä. Myös taiteessa plagiointi johtaa tekijänoikeudellisiin seuraamuksiin.

Provo

Tahallaan hämmennystä aiheuttava kommentti tai toiminta vrt. trollaaminen.

Sivuhistoria

Selaimen sivuhistoria tallentuu käyttämiesi sivustojen mukaan. Tähänkin voi asettaa automaattisen sivuhistorian poiston, jolloin tiedot poistetaan määräajoin.

Somepalvelut

Somepalveluilla tarkoitetaan sosiaalisen median palveluita, joissa jaetaan erilaista mediaa sekä viestitään muiden kanssa. Sosiaalisen median palveluissa muodostuu usein ryhmiä sekä yhteisöjä. Huomioitavaa tässä on se, että millä ”ilmaisten” somepalveluiden kustannukset katetaan (puhutaan kymmenien ja satojen miljardien liikevaihdolla toimivista yrityksistä). Palvelut pyörivät mainosrahoitteisesti ja käyttäjien toimintaa seurataan ja mainostusta sitten ohjataan eli kohdennetaan algoritmisesti.

Tietosuoja

Tietosuoja on jokaisen perusoikeus, joka turvaa rekisteröidyn (käyttäjä, esim. oppilas) oikeuksien ja vapauksien toteutumisen henkilötietojen käsittelyssä.

Tietoturva

Tietoturva on yksi tietosuojan toteuttamisen keino. Sen tarkoitus on suojata tietoaineisto ja tietojärjestelmät. Usein tietoturvasta puhuttaessa käsitellään virussuojausta, palomureja sekä VPN-ohjelmistoja. Suurin osa hyvän tietoturvan toteuttamisesta tulee kuitenkin ns.

hallinnollisesta tai organisatorisesta tietoturvasta, jolloin käyttäjien ohjeistamisen ja heidän toimintansa merkitys korostuu. Tähän sisältyy mm. hyväksytyjen ohjelmistojen käyttö (runsas erilaisten ohjelmistojen latailu lisää tietoturvariskejä), järkevä ja asianmukainen toiminta, salasanapolitiikat sekä käyttöoikeuksien rajaaminen.

Trolli,trollaaminen

Nettikeskusteluiden hämmentämistä tahallaan provosoivilla kommenteilla.

Trollitehdas

Disinformaation (virheellisen tiedon) järjestelmällistä levittämistä nettikeskusteluissa.

VPN

VPN (Virtual Private Network) salaa internet-yhteydessä olevan laitteen verkkoyhteyden ja luo turvallisen "tunnelin" laitteen ja verkon välillä. Pitää muistaa, että mikään järjestelmä tai sovellus ei poista täysin riskejä, kyse on vain riskien minimoimisesta ja VPN on siihen erinomainen ratkaisu.

Välimuisti

Välimuistiin tallennetaan selaimella käytettyjen sivustojen dataa, esimerkiksi kuvia, jotta käyttö olisi nopeampaa. Kun menet sivustolle uudestaan, välimuistista haetaan tiettyjä tietoja, jolloin käyttö nopeutuu. Evästeet ovat puolestaan pienempää dataa kuin välimuistiin tallennettavat tiedot. Yhteiskäyttölaitteita käyttäessä kannattaa poistaa kaikki data käytön jälkeen, jotta seuraava käyttäjä ei pääse katsomaan jättämiäsi tietoja.